

I. JAK SE MĚŘÍ ČAS

Za všechno vlastně může Měsíc. Před mnoha tisíci lety si lidé všimli, že ten věrný souputník naší Země mění svou podobu: z úzkého srpečku dorůstá do krásně kulaté oplatky a potom hubne a hubne, až je z něho tenoučké C (proto se také říká, že couvá), které na čas zmizí z oblohy docela.

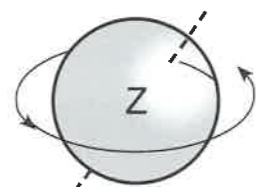
Učení kněží brzy zjistili, že to dorůstání a couvání se děje ve stejných časových úsecích, a začali jim říkat podle Měsíce měsíc. Dali měsíc k měsíci a vida: když těch měsíců bylo dvanáct, vrátil se koloběh přírody skoro přesně tam, odkud vyšel. Tak nějak vznikl rok.

(Božena Šimková: Barevný rok)

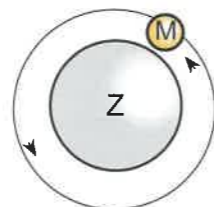

1. Který měsíc má nejméně dní?
2. Nakreslete srpek měsíce, když: a) couvá; b) dorůstá. Kterým písmenům se měsíc v těchto fázích podobá?

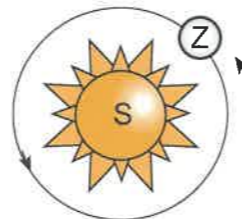
Náš život probíhá v čase. Čas vyjadřuje vzdálenost mezi určitými událostmi. Základem pro měření času je **pohyb** nebeských těles – **Země a Měsíc**.

Doba jednoho otočení Země kolem své osy = 1 den.

Doba jednoho oběhu Měsíce kolem Země = 1 měsíc.

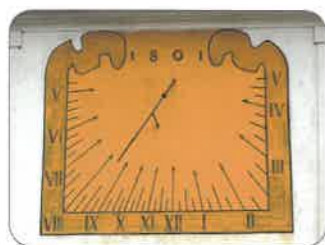
Doba jednoho oběhu Země kolem Slunce = 1 rok.

Jistě dokážete říct, kolik hodin má jeden den. Kolik minut a kolik sekund má 1 hodina?

Čas měříme pomocí přístroje zvaného **hodiny**.

Z První hodiny, které lidé vymysleli už před několika tisíci lety, byly hodiny sluneční. Na měření určitého časového úseku se už v dávné minulosti užívaly vodní hodiny, později také hodiny přesýpací. Na přelomu 13. a 14. století se objevily první mechanické hodiny. V minulém století se objevily elektronické hodiny. Nejpresněji měří čas atomové hodiny, sestavené v nedávné době.

sluneční hodiny

vodní hodiny

přesýpací hodiny

mechanické hodiny s kyvadlem

elektronické hodiny

atomové hodiny

čas – **time** [taim]

PŘEHLED NEJSTARŠÍCH ČESKÝCH DĚJIN

STŘEDOVĚK – POKRAČOVÁNÍ

1300
1310
1400
1415
1434
1437
1471
1500
1526
1600

LUCEMBURKOVÉ – od r. 1310:
JAN LUCEMBURSKÝ
– manželka **ELIŠKA PŘEMYSLOVNA**

KAREL IV.
VÁCLAV IV.

– upálení mistra Jana Husa (1415)

ZIKMUND
– husitské války

– porážka husitských vojsk (1434)

– **vyměření Lucemburků po meči – r. 1437**

PANOVNÍK BEZ KRÁLOVSKÉHO PŮVODU
JIRÍ Z PODĚBRAD

JAGELLONCI – od r. 1471:
VLADISLAV
LUDVÍK

POČÁTEK NOVOVĚKU

HABSBURKOVÉ – od r. 1526 (pouze probrání):
FERDINAND I.
RUDOLF II.

G O T I C K Ý S L O H
R E N E S A N C E

pokračování v 5. ročníku

II. NAŠE ZEMĚ V PRAVĚKU

Nejstarší pravěcí lidé kradli zabitá zvířata lvům a jiným šelmám a jedli zbytky. Vyráběli si kamenné nástroje, kterými oškrábali maso z kostí a jedli je syrové.

A pak nějakého chytrého pračlověka napadlo: „Hele, chlapi! Proč si nezabijeme nějaké zvíře sami? Nebudeme se muset dělit se šelmami.“

Ale jak zabít obrovského mamuta nebo chytit stádo koní? Lidé doby kamenné na to přišli!

(Terry Deary: Drsná doba kamenná) Pravěcí lovci číhají na mamuta.

1. Dozvídáme se, čím se pravěcí lidé živili?

2. Jak podle vás lovili pravěcí lidé velká zvířata? O správnosti svého úsudku se přesvědčte na straně 7.

3. V názvu kapitoly a v ukázce jste se setkali se slovy s předponou pra-. Co tato předpona vyjadřuje?

1. CO JE PRAVĚK

Jako **pravěk** označujeme období od objevení se prvních předchůdců člověka až po vznik prvních států a vytvoření písma (asi před 5 000 lety). Je to nejstarší období lidských dějin.

Na planetě Zemi se objevili první tvorové podobní člověku přibližně před 4 miliony let.

Na našem území začali pravěcí lidé žít mnohem později, asi před půl milionem let (500 000 let).

O pravěku vypovídají pouze památky, které byly nalezeny na polích, v lesích, při hloubení základů domů apod. Jsou to zejména **kostry**, **nádoby**, **zbraně** nebo různé **ozdoby**. Takovým památkám se říká **hmotné památky**. Vykopávají a zkoumají je odborníci, kteří se nazývají **archeologové**.

pravěcí lidé (rekonstrukce, pavilon Anthropos v Brně)

Kde si můžeme hmotné památky prohlédnout?

Doba našich dějin nazvaná **pravěk** se rozděluje na **tři základní období**, a to podle **materiálu**, ze kterého si naši předchůdci **zhotovovali nástroje**:

1. doba kamenná

starší

mladší

2. doba bronzová

3. doba železná

nástroj z doby kamenné

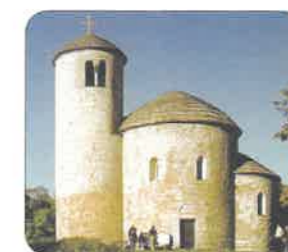
náramek z doby bronzové

meč a hřebíky z doby železné

11. Jak se nazývá malý románský kostelík na fotografii?

- a) kaplička b) hradiště c) rotunda

(1 bod)

12. Český kníže Přemysl Otakar I. dostal jako první:

- a) nedobytný hrad
b) dědičný královský titul
c) vzácnou ručně psanou kroniku

(1 bod)

13. Která odpověď **není** pravdivá?

Poslední panovníci z rodu Přemyslovců začali ve 13. století budovat:

- a) města b) hradiště c) hrady

(1 bod)

14. Když v rodě už není žádný syn, ale jen samé dcery, říká se, že rod:

- a) vymřel po čepici b) vymřel po radlici c) vymřel po meči

(1 bod)

15. Poslední přemyslovský král Václav III. byl zavražděn roku 1306. Které je to století?

- a) 12. století b) 13. století c) 14. století

(1 bod)

16. Po Přemyslovcích se českými králi stali:

- a) Jagellonci b) Lucemburkové c) Habsburkové

(1 bod)

17. Přezdívku Otec vlasti dostal český král:

- a) Karel IV b) Zikmund c) Václav III.

Karel IV. a jeho třetí manželka Anna Svidnická, matka Václava IV.

(1 bod)

18. Vysoké štíhlé stavby s okny a vchody ve tvaru lomeného oblouku jsou typické pro:

- a) románský sloh b) gotický sloh c) takto ve středověku ještě stavět nedokázali

(1 bod)

19. Nejvíce obyvatel středověkých měst se živilo:

- a) zemědělstvím b) žebráním c) různými řemesly

(1 bod)

20. Za kritiku nepravostí v církvi i mezi lidmi byl upálen:

- a) Jan Žižka b) král Václav IV. c) Jan Hus

(1 bod)

21. Které tvrzení je z historického hlediska nesmyslné?

- a) husité vyhráli všechny bitvy s křižáky
b) husitskému vojsku velel nejdřív Jan Hus, po něm Jan Žižka
c) husitské vojsko také bohužel ničilo katolické kostely, fary, drancovalo vesnice

(1 bod)

22. Po husitských válkách se stal českým králem Jiří z Poděbrad. **Nepravdivé** je tvrzení:

- a) pocházel z polského královského rodu
b) nenarodil se v královské rodině, ale v rodině českého šlechtice
c) snažil se o udržení míru v Evropě

(1 bod)

23. Období novověku v Českých zemích začalo, když na trůn usedl panovník z rodu:

- a) Jagellonců b) Strassburků c) Habsburků

(1 bod)

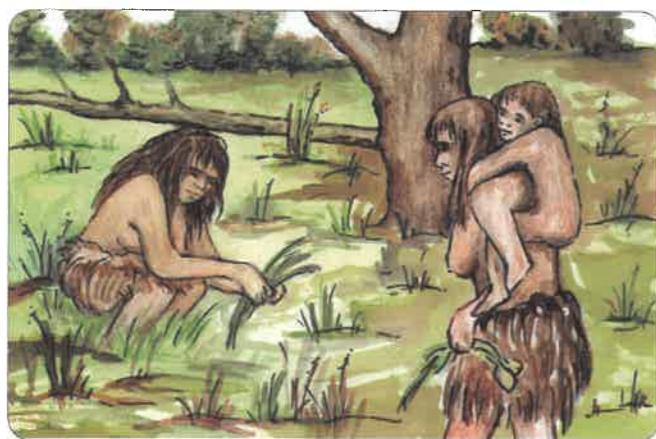
24. V 16. století se objevil nový umělecký sloh:

- a) románský b) romance c) renesance

(1 bod)

Za správnou odpověď získáte jednu královskou pečeť. Nejvyšší možný počet pečeti je 28.

Ochranu před zvěří, zimou a deštěm hledali pravěcí lidé v **jeskyních** nebo si stavěli **jednoduché přístřešky z větví a kůží**.

pravěcí lidé při sběru

pravěcí lidé při lovu

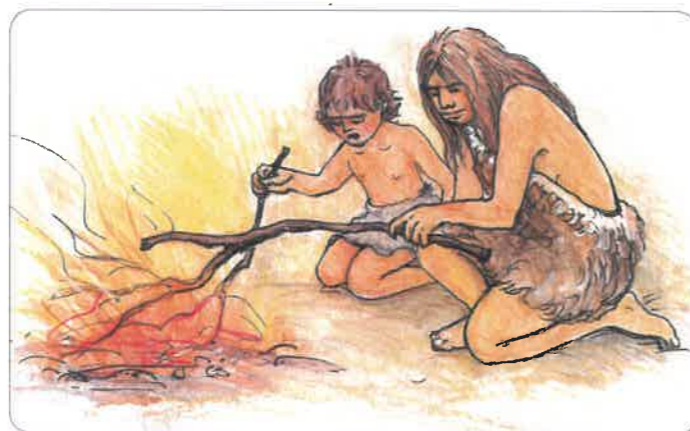

Utvořte jednu nebo více „tlup“ a vyjádřete jen pomocí posunků a skřeků následující situace:

- Varujte ostatní před nějakým nebezpečím, např. cizí tlupou, která vám chce ukrást maso, před medvědy, kteří se pohybují blízko vašeho tábořiště.
- Muži objevili stádo zubrů nebo mamutů a snaží se je zahnat ke srázu. Jednoho uloví a volají ženy a děti, aby jim šly pomoci kořist zpracovat.

OHEŇ

Velkým přínosem pro pravěké lidi bylo **poznání ohně**. Stalo se to vlastně náhodou. Jistě víte, že blesk může zapálit strom, keř nebo trávu. Když pravěký člověk uviděl oheň poprvé, zjistil, že hřeje. Přenesl hořící větev do obydlí své tlupy a založil ohniště. **U ohně se tlupa hřála a opékala si na něm maso z ulovených zvířat.** Oheň navíc pravěké lidi **chránil před dravou zvěří**, která se ohně bojí. Tlupa musela oheň opatřovat a hlídat, aby nevyhasl. To by byla velká pohroma. **Zpočátku totiž pravěcí lidé neuměli oheň rozdělát.**

pravěcí lidé při udržování ohně

„Ale co je s ohništěm? Vyhaslo? – Oheň není!“

Voda se nějak dostala do ležení a zalila jim ohniště. Mamutík řval jako raněný hřebec, vyskakoval a sekyrou švihal jako šílenec. Ženy a děti se třásly obavou před krutým trestem.

Žabka s Kačkou se jaly rozhrabávat ohniště, pokoušejíce se nalézt žhavý uhlík. Ani když foukaly do popela, nic nezasvítilo. Oheň je ztracen... Oheň, který tak dlouho v tlupě přechovávali! Oheň, který jim dával teplo v kruté zimní době, oheň, který jim opékal maso... Běda, běda, běda!

(Eduard Štorch: Lovci mamutů)

- Dozvěděli jste se z úryvku, co všechno poskytoval oheň pravěkým lidem?
- Co pro pravěké lidi znamenalo vyhasnutí ohně?
- Proč Mamutík tak řádil? Za co by mohl Mamutík chtít trestat ženy a děti tlupy?

oheň – fire [faɪə]

3. O ŽIVOTĚ LIDÍ NA POČÁTKU NOVOVĚKU

PODNIKÁNÍ, ŘEMESLA

Za vlády Habsburků se dařilo **řemeslům**. **Řemeslná výroba** se soustřeďovala **do měst**, která tak **bohatla**. Nadále se **zvyšovala těžba stříbra**. Bylo ho potřeba čím dál víc, protože se z něho **razily mince**.

Na počátku novověku začala **podnikat i šlechta**. Šlechtici zakládali **pivovary, mlýny, sklárny** a také **rybníky**. Nejvíce rybníků nechal zbudovat v jižních Čechách šlechtický rod Rožmberků.

sklářská huť

- Jaký užitek přinášely a přinášejí lidem rybníky?
- Řekněte nebo zjistěte, jak se nazývá největší český rybník.
- K čemu panovníci potřebovali hodně stříbra?

Vyjasněte si, co je podnikání. Co v dnešní době potřebuje člověk, který chce podnikat?

NOVÉ VĚDECKÉ POZNATKY

Renesance byla obdobím, kdy se lidé začali víc zajímat o svět kolem sebe. Byl sestrojen **první dalekohled**. To umožnilo zkoumat přírodu, vesmír a pohyb nebeských těles. Někteří učenci se odvážili tvrdit, že Země je kulatá, otáčí se kolem své osy a obíhá kolem Slunce. Až do této doby platil mylný názor, že Země je placatá deska a Slunce obíhá kolem ní. Byly učiněny i významné zeměpisné objevy (např. objevení Ameriky).

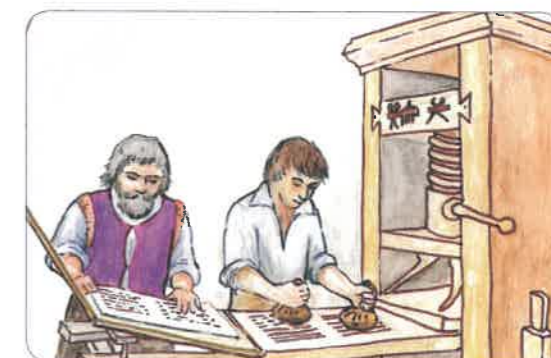
Jaká je pravda o tvaru Země a jejím pohybu?

VZDĚLÁNÍ

V době renesance se začala zdůrazňovat **potřeba vzdělání**. Souviselo to s rozvojem podnikání. Jak by mohl nevzdělaný člověk podnikat? Proto se stále víc lidí učilo číst, psát a počítat. Vzdělaný člověk se těšil mnohem větší vážnosti než člověk ngramotný.

Vzdělání si mohli dovolit převážně **šlechtici a bohatí měšťané**. Lidé z venkova a chudí obyvatelé měst zůstávali většinou ngramotní. Děti z chudých rodin musely pomáhat rodičům, takže do školy chodily většinou jen v zimě.

K rozvoji vzdělanosti přispěl **vynález knihtisku** (v polovině 15. století). **Knihy** se už nemusely opisovat ručně, ale tiskly se **na tiskařských strojích**. Tento způsob výroby knih byl daleko rychlejší, a tištěné knihy tak byly mnohem levnější než ty opisované.

knihtiskařská dílna

- Vysvětlete, co znamená, že je někdo ngramotný.
- Je u nás vzdělání povinné? Pokud ano, do kolika let je školní docházka povinná?

Zopakujte si:

- Vyjmenujte typické renesanční stavby.
- Co se změnilo za Habsburků v řemeslech a podnikání? Jaký vynález umožnil rozšíření vzdělanosti?

rybník – pond [pond]

3. JAK SE ŽILO V MLADŠÍ DOBĚ KAMENNÉ

„Dneska už konečně musíme vyžďářit pole,“ prohlásil ráno Snědý nesmlouvavě. Žďáření je prastarý způsob, jak získat nová a úrodná pole. Prostě se vypálil kus lesa a popel smísený se zeminou vytvořil ideální půdu pro pěstování plodin...

Celý den tahali dřevo, a když k večeru pole zapálili, bylo během dvou hodin po ohni. Ale na zemi přece jen zbyla poměrně silná vrstva popela, která půdu zúrodní a dodá jí potřebné živiny. A až to pole zkypří dřevěnými rycími holemi a až se zjara oseje novým zrnem, vyroste na něm obilí vyšší a silnější, s plnějšími klasy a většími semeny. A tak bude víc mouky a víc chleba.

(Ivona Březinová: Praprázdny)

1. Vysvětlíte, co je „žďáření“. Jaký užitek lidem v pravěku přinášelo?
2. Za pomoci ukázky řekněte, čím pravěcí lidé kypřili půdu.

Statisíce let se pravěcí lidé živili jen sběrem plodin a lovem zvěře. Museli za ní putovat z místa na místo. Asi **před 10 tisíci lety** se však začalo na Zemi **měnit podnebí**. Oteplilo se, severský ledovec roztával, **skončila poslední doba ledová**. Podnebí se začalo podobat tomu dnešnímu.

Se změnou podnebí se **změnil také způsob života pravěkých lidí**. Všude bylo plno zvěře, takže za ní nemuseli putovat, a začali se proto **usazovat na jednom místě**.

Semena planých rostlin, která dosud jen sbírali a jedli, začali **vysévat**. Nejprve však bylo potřeba **připravit pole**. V té době pokrývaly většinu naší země **pralesy**. Lidé proto museli **vykácet stromy a vypálit porost**.

Půdu lidé v mladší době kamenné kypřili **kamennými motykami**, později opracovanou zahnutou větví – **hákem**. Potom **seli obilí**. Zralé klasy žali srpem. Zrní drtili pomocí dvou kamenů.

Kromě **obilí** (pšenice a ječmene) pěstovali také např. **hrách, čočku a len**. Jídelníček si dále zpestřovali **lovem zvěře a rybolovem**.

Hlavní obživou se tak v **mladší době kamenné** stalo **zemědělství** (kolem roku 5 000 př. n. l.).

pravěcí zemědělci

1. Která z plodin pěstovaných v mladší době kamenné není určena k jídlu? K čemu tedy sloužila?
2. Jaké jiné druhy obilovin znáte?

Ženy v mladší době kamenné pekly z mouky tenké chlebové placky a vařily z ní kaši.

Lidé mladší doby kamenné zjistili, že volně žijící zvířata mohou uzavřít do ohrady a držet je pro maso, mléko nebo vlnu. Nejdříve **začali chovat ovce a kozy**, protože se snadno rozmnožovaly. Později také **prasata a hovězí dobytek**.

1. Jak se nazývá maso z ovcí, jak z praseta a jak maso z hovězího dobytka?

pole – field [fi:ld]

Rudolf II. zval ke svému dvoru významné malíře, sochaře, básníky a učence. K jeho zálibám patřily také **astrologie, astronomie a alchymie**.

1. Zjistěte, co je astrologie, astronomie a alchymie.

U **Rudolfova dvora se příživovala i spousta podvodníků**. Přesvědčovali krále, že vyrobí například **zlato nebo elixír mládí**.

Rudolf II. ve společnosti učenců (obraz Václava Brožíka)

1. Jak se nazývá dvoudílný český film o Rudolfovi II.? Víte, kdo v něm hraje roli Rudolfa II.?

Rudolf se ke konci svého života **vzdal vlády ve prospěch svého mladšího bratra Matyáše**.

Za **panování Rudolfa II.** žil v Praze **učený židovský duchovní (rabín) Jehuda Löw**. Podle pověsti si z hlíny utvořil **golema** – postavu podobnou člověku, která plnila příkazy svého pána. Rabín ho oživoval tak, že mu do úst vložil „šem“ – lístek s kouzelným slovem.

1. Golem pracoval za dva. Posluhoval, vodu nosil, dříví štípal, zametal a vůbec vykonával všechny hrubší práce. Přitom nejedl, nepil a nepotřeboval odpočinku ani oddechu.

Pokaždé, když všeliká práce měla přestat, vzal mu rabbi šem z úst. Golem naráz ztuhl, nehnul sebou a stál jako panák v koutě, mrtvá hlína, která oživila, jakmile rabbi vložil do otvoru úst kouzelný šem...

Jednou však zapomněl šem golemovi vyjmout...

(Alois Jirásek: Staré pověsti české)

Golem (z filmu Císařův pekař a Pekařův císař)

2. Z čeho byl golem podle pověsti vyroben a jak byl oživován?

S **nástupem Habsburků na český trůn (roku 1526) končí v našich zemích období středověku a začíná historické období zvané novověk**.

Zopakujte si:

1. Jak se jmenoval první český panovník z rodu Habsburků?
2. Ze které země pocházejí Habsburkové? Leží tato země v Evropě?
3. Proč neměla česká šlechta krále Ferdinanda I. v oblibě?
4. Čemu se Rudolf II. věnoval víc než vládnutí?
5. Koho byste raději zvolili za českého krále: Ferdinanda I., nebo Rudolfa II.? Zdůvodněte.
6. Kterou událostí končí středověk a začíná novověk?

novověk – modern times [modən tainz]

5. V DOBĚ ŽELEZNÉ

V době železné našli pravěcí lidé vhodný kov. Bylo to **železo**. Získávalo se **tavením železné rudy**. Té byl všude dostatek. Výroba železa byla mnohem jednodušší a méně nákladná než výroba bronzu. Železné nástroje (sekery, radlice, srpy, kosy) používali zemědělci. Ze železa se vyrábělo také kovářské nářadí, zbraně, nádoby i šperky. Tento pružný a velice pevný kov se používá k výrobě strojů, nástrojů a nářadí dodnes.

kovář vyrábějící železné nástroje

Vysvětlete, k čemu kovář potřeboval při kování železa oheň.

KDO BYLI KELTOVÉ

V době železné (kolem roku 400 př. n. l.) se v naší zemi usadili **Keltové**. Tak byla pojmenována velká skupina kmenů, které obývaly hlavně nynější západní a střední Evropu.

Keltové jsou **první historicky doložení obyvatelé naší země**. Výraz „historicky doložení“ znamená, že se o nich dovídáme nejen z archeologických vykopávek, ale také z **písemných záznamů z té doby**.

Podle jednoho z keltských kmenů zvaného **Bójové** dostaly naše země latinský název **Bohemia** (Boiohaemum – země Bójů).

Jak se dnes označují výrobky, které pocházejí z České republiky?

Keltové byli dobří **zemědělci**, zruční **řemeslníci** a výborní **obchodníci**. Zpracovávali drahé kovy (zlato, stříbro) a železo. **Jako první na našem území razili zlaté a stříbrné mince**. Znali také **sklo**. **Hliněné nádoby** začali vyrábět na **hrnčířském kruhu**.

keltská mince

hrnčířský kruh

Keltským zlatým mincím se později říkalo **duhovky**. To proto, že je zemědělci v pozdějších dobách často nacházeli na rozoraných polích. Po dešti se krásně leskly. Lidé věřili, že je seslala duha.

Střediskem řemesel a obchodu bylo **hradiště** (zvané též oppidum). Bývalo postavené na vyvýšeném místě a obehnané hradbami. Bylo zde **obydlí náčelníka kmene**, **hospodářské budovy** (kůlny, chlévy) a **studny**. Žila zde i **náčelníkova družina**. V hradištích probíhaly **obchody**. Zastavovali se zde obchodníci, řemeslníci tady nabízeli své výrobky. Většina prostých lidí žila ve vesnicích v okolí hradišť.

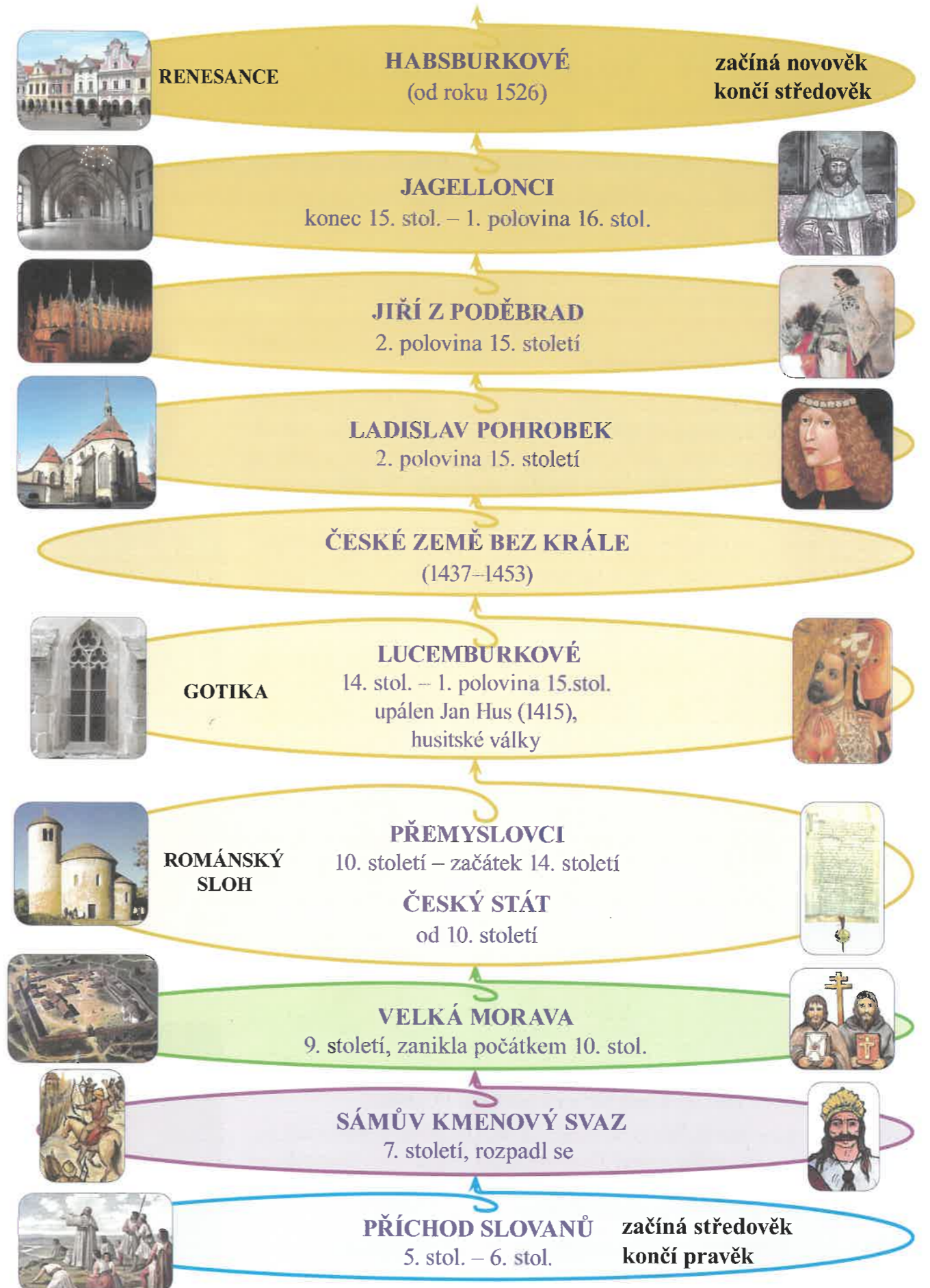
Z keltských tradic se nám zachovalo mnoho svátků, např. **Hromnice**, **pálení čarodějnic**, **dožínky**.

pohled na část keltského hradiště (rekonstrukce)

1. Zjistěte v kalendáři, kdy je svátek Hromnic. Kdy se páli čarodějnice a co jsou dožínky?
2. Přijdete na to, proč Keltové budovali sídliště právě na vyvýšených místech?

STŘEDOVĚK – PŘEHLED

OPAKOVÁNÍ – NAŠE ZEMĚ V PRAVĚKU

Otestujte si, kolik jste si toho zapamatovali o pravěku. Do sešitu zapisujte číslo otázky a písmeno odpovědi, kterou považujete za správnou (například I. a).

Pokud je v některé otázce víc správných odpovědí, získáváte za každou správnou odpověď jednoho mamutíka. Po sečtení bodů zjistíte, kolik mamutíků vám vyučující zapíše.

POZOR! V odpovědích nesmí být škrtnáno a opravováno!

Tato pravidla platí pro všechny následující testy.

Hodnocení: 26–23 bodů – super!

22–19 bodů – umíš!

18–13 bodů – zvládáš historii dobře!

12–4 body – přidej!

3–0 body – tak to by nešlo!

- Vysvětlíte zkratky:** a) př. n. l. b) n. l. (2 body)
- Z období pravěku byly nalezeny památky:**
 - jen hmotné (zbraně, hroby, ozdoby apod)
 - hmotné i písemné
 - nebyly nalezeny žádné památky
(1 bod)
- Které pořadí období pravěku je správné?**
 - doba kamenná, doba železná, doba bronzová
 - doba kamenná, doba bronzová, doba železná
 - doba železná, doba bronzová, doba kamenná
(1 bod)
- Ve starší době kamenné se lidé živili:**
 - lovem a sběrem kořínků, lesních plodů, semen
 - chlebovými plackami, kaší, ovocem
 - jen tím, co ukradli jiné tlupě
(1 bod)
- Ve starší době kamenné používali pravěcí lidé k lovu:**
 - pouze vlastní ruce
 - pěstní klín, oštěpy, kyje, luky a šípy
 - meče a pušky
(1 bod)
- Vyberte a vypište druhy materiálu, který mohli lidé ve starší době kamenné použít na výrobu nástrojů a zbraní:**
kámen, plast, dřevo, kosti, sklo, papír, kůže, cihly, železo, guma (4 body)
- Nakreslete nebo zapište, který objev podle vás znamenal pro pravěkého člověka ve starší době kamenné největší pomoc.** (1 bod)
- Hliněné sošky žen vyrobené pravěkými lidmi ve starší době kamenné se nazývají:**
 - mamuše
 - babuše
 - venuše
(1 bod)

Tyto mírové smlouvy by panovníky zavazovaly k tomu, že spory mezi sebou nebudou řešit válkou, ale jednáním a domluvou. Král Jiří dobře věděl, že pokud bude **Evropa žít v míru**, dokáže se ubránit novému nebezpečí – **nájezdům Turků**. **Snaha Jiřího z Poděbrad se však nesetkala s pochopením.**

✚ Ukažte na mapě Evropy státy, které leží na západ od naší republiky.

PT Diskutujte o tom, jaké výhody by evropským zemím přinesl mír, o který usiloval král Jiří.

JAGELLONCI ČESKÝMI KRÁLI (konec 15. – 1. pol. 16. století)

Vladislav Jagellonský

Podle přání Jiřího z Poděbrad byl po jeho smrti zvolen českým králem patnáctiletý polský princ **Vladislav z rodu Jagellonců**. Nový král byl ještě příliš mladý, nezkušený a hlavně **nerozhodný**. Nechal si poroučet od šlechty.

znak Jagellonců

Vladislav Jagellonský

✚ Král Vladislav na zasedání královské rady většinou podřimoval. Aby se vyhnul neshodám, se vším souhlasil, přikyvoval a říkal „dobře, dobře“. Proto se mu posměšně říkalo **král dobře**. Vládl 45 let.

Ludvík Jagellonský

Vladislavovým nástupcem se stal jeho syn **Ludvík**. Vladislav ho dal korunovat na českého krále ještě za svého života. To byly Ludvíkovi teprve 3 roky. **Ludvík Jagellonský** začal vládnout v deseti letech. Proto se mu říkalo **král dítě**. Byl nucen **bojovat s Turky**, kteří ohrožovali Evropu.

smrt Ludvíka Jagellonského

✚ Král Ludvík neměl bohužel dost peněz, aby vyzbrojil silné vojsko. Roku 1526 došlo k nerovnému boji. Silnější turecké vojsko snadno zvítězilo. Král se dal po prohrané bitvě na útěk. Jeho kůň zapadl v bažině a krále zalehl.

Ludvík zemřel bezdětný, bylo mu teprve 20 let. Vláda Jagellonců tak v Českém království skončila.

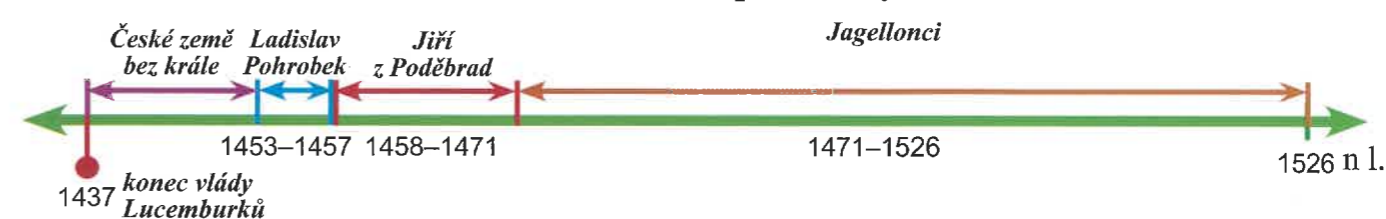
Za vlády Jagellonců vzniklo mnoho **gotických staveb**. V Praze je to např. **Vladislavský sál** na Pražském hradě, nedaleko Prahy v **Kutné Hoře** byl postaven nádherný **chrám svatě Barbory**.

📖 Zjistěte, které slavnostní události se konají ve Vladislavském sále.

Zopakujte si:

- Jak se jmenoval poslední český král z rodu Lucemburků?
- Čím se odlišoval od ostatních panovníků král Jiří z Poděbrad? Které jeho činy oceňujete a proč?
- Který panovnický rod vládl v Čechách po smrti Jiřího z Poděbrad? Ze které země pocházel?

Panovníci na českém trůnu po husitských válkách

chrám – temple [templ]

III. JAKÝ BYL STŘEDOVĚK

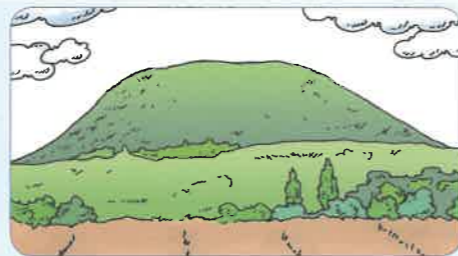

1. SLOVANÉ SE STĚHUJÍ (5.–6. století)

Ráno vstal Čech a vydal se sám jediný vzhůru na temeno Řípu... A hle, široší kraj se před ním rozkládal do nedozírné dálky až k modravým horám, rovný a volný...

I zaradoval se praotec Čech nad utěšeným krajem. Když pak sestoupil, promluvil takto: „Již si nebudete stýskati, neboť jsme našli kraj, kde zůstanem a sídla zarazíme. To je ta země zaslíbená, zvěře a ptáků plná, medem oplývající. Na všem budete mít hojnost a bude nám dobrou ochranou proti nepřátelům... Jen jména nemá; rozvažte, jakým jménem by měla být jmenována.“

(Alois Jirásek: Staré pověsti české)

1. Jak se nazývá hora, na kterou podle pověsti vystoupil praotec Čech?
2. Co zaujalo praotce Čecha na krajině, která se před ním rozkládala?

Během 5.–6. století přicházely do našich zemí od východu slovanské kmeny.

Žádné písemné zprávy z našich zemí z této doby nemáme. Proto se k příchodu Slovanů váže mnoho pověstí. Jsou to smyšlené příběhy o jejich slavných činech. Pověsti nesmíme zaměňovat s historickou skutečností.

Příchodem Slovanů končí v našich zemích pravěk a začíná období nazvané středověk.

bájný příchod praotce Čecha na území dnešních Čech

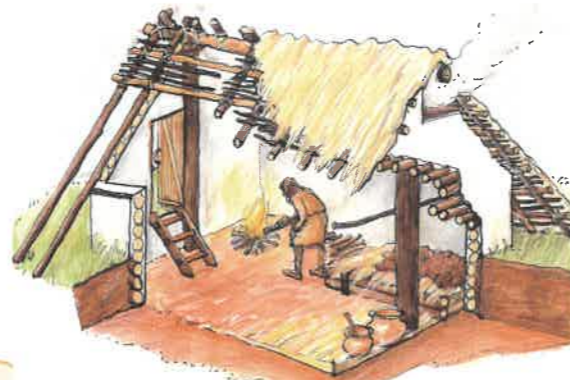

Které kmeny žily na našem území před příchodem Slovanů?

V učebnici Vlastivěda 4 – „Poznáváme naši vlast“ – vyhledejte informace o hoře Říp. Můžete použít také internet. Která řeka protéká krajem, v němž stojí hora Říp?

Slované se usazovali v nížinách kolem velkých řek. Začali obdělávat pole a chovat dobytek. Všechno, co potřebovali k životu (oblečení, nádobí, nářadí), si vyráběli sami. Uměli tkát látky, byli dobří kováři a hrnčíři. Bydleli v dřevěných obydlích. Stěny vyplétali proutím a vymazávali hlínou. Střechu pokrývali rákosem nebo slámou. Slované byli pohané. Uctívali mnoho bohů, kterým přinášeli oběti (např. část úrody, zabitou ovci).

dřevěné obydlí Slovanů z počátku středověku

Na nástěnné mapě České republiky společně ukažte největší řeky na Moravě a v Čechách.

Zopakujte si:

1. Jakou událostí začíná v našich zemích středověk?
2. Kde se noví obyvatelé v naší zemi usazovali a čím se živili?

Husité si dali do znaku kalich. Byl znakem přijímání vína z kalicha, které představuje při bohoslužbách Kristovu krev. Tímto způsobem do té doby přijímali svátost pouze kněží. Ostatní věřící dostávali jen hostii (posvěcenou oplatku). Husité chtěli přijímáním z kalicha zrovnoprávnit všechny věřící přítomné na mši.

Husité si postavili vojsko, kterému velel Jan Žižka, skvělý válečník. Spousta lidí v Čechách se k husitům nepřidala. K husitství se nepřiklonila ani je nepodporovala žádná jiná evropská země.

V husitském vojsku převažovali sedláci a chudina z měst. Jako zbraně jim posloužilo zemědělské nářadí opatřené hřebíky. V boji také používali vozy. Stavěli je těsně vedle sebe, takže tvořily hradbu, která je chránila (tzv. vozová hradba).

Jan Žižka (obraz Mikoláše Alše)

KŘÍŽOVÉ VÝPRAVY PROTI HUSITŮM

V letech 1420–1433 vypravil papež do Čech proti husitům vojsko. Měl obavy, aby se nepokoje proti církvi nerozšířily do celé Evropy. Jeho vojáci měli na oděvech kříž – symbol křesťanů. Proto se tyto výpravy nazývají křížové a jejich účastníci křížáci.

Křížových výprav bylo celkem pět. Všechny skončily vítězstvím husitů. Hlavní zásluhu na tomto úspěchu měl Jan Žižka.

Husité se zpočátku jen bránili. Později ale také loupili a vypalovali vesnice, kostely, kláštery a fary.

PT Řekněte, jaké dopady má válka na život lidí.

boj husitů s křížáky (Husité využívali vozovou hradbu.)

HUSITÉ BOJUJÍ PROTI SOBĚ

Zikmundovi i papeži bylo jasné, že husity vojensky neporazí. Proto jim nabídli vyjednávání. Jedna část husitů odmítla rozpustit své vojsko a chtěla v boji pokračovat. Druhá část se chtěla s církví dohodnout a boje ukončit. Tato druhá skupina se spojila s vojskem české katolické šlechty.

Obě skupiny husitů se utkaly roku 1434 v bitvě u Lipan (nedaleko Českého Brodu). Zvítězila část husitů podporovaná vojskem české katolické šlechty, která chtěla s církví vyjednat. Byla to poslední bitva husitských válek. Bitvou u Lipan husitské války skončily a Čechy přijaly za krále Zikmunda Lucemburského (mladšího syna Karla IV.).

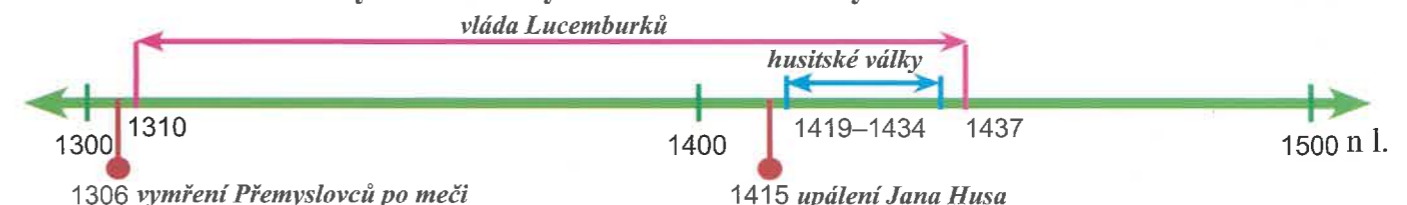
první zbraně husitů

Husité používali zpočátku zbraně vyrobené ze zemědělských nástrojů. Postupně začali používat i palné zbraně.

Zopakujte si:

1. a) Co jste si zapamatovali o Janu Husovi? b) Kdo byli husité?
2. Proč poslal papež do Čech vojsko a jak se nazývalo?
3. V čem se lišila poslední bitva husitů od těch předchozích?

Vymření Přemyslovců a období vlády Lucemburků

3. O VELKÉ MORAVĚ (9. – začátek 10. století)

Počátkem 9. století byl Pes příjemně překvapen. Na území Moravy a západního Slovenska vznikl první opravdový stát. Rod Mojmirův sjednotil slovanské obyvatel, kteří se osamoceně stěží bránili nájezdům různých lumpů.

kníže Mojmir
(pravděpodobný portrét)

Stát, hrdě nazvaný Velkomoravská říše, utěšeně vzkvétal a po čase jeho moc dosáhla až do Čech a dál.

(Martina Drijverová: České dějiny očima Psa)

- 5
- Zjistili jste z úryvku jméno rodu, který založil Velkomoravskou říši?
 - Která tři území tvořila tuto říši v době jejího rozkvětu?

V předchozí kapitole jste se dozvěděli o příchodu Slovanů na naše území a o událostech, které je donutily ke spojení a sjednocení.

- 6
- Jaká situace přiměla Slovanů poprvé ke sjednocení a spolupráci?
 - Kdo se ujal jejich vedení?
 - Jak se nazýval celek, který vznikl spojením slovanských kmenů na našem území?

Uběhlo téměř dvě stě let od prvního sjednocení Slovanů, než se v našich zemích vytvořil první skutečný stát nazvaný Velkomoravská říše nebo také Velká Morava. Stalo se to v 9. století našeho letopočtu.

Velkomoravskou říši vytvořil na území dnešní Moravy kolem řek Moravy a Dyje mocný slovanský rod Mojmirův.

Prvním historicky známým vládcem Velkomoravské říše byl kníže Mojmir z tohoto rodu. Území Velké Moravy zvětšil dobytím západní části dnešního Slovenska.

Mojmírovi nástupci k říši připojili ještě dnešní Čechy, část dnešního Maďarska, Rakouska, Německa a Polska. Velká Morava se tak stala uznávaným evropským státem.

- 7
- O čem svědčí slovo „Velká“ v názvu státu?

- Ukažte si na nástěnné mapě nebo v zeměpisném atlase tu část současné České republiky, kde v 9. století vznikla Velkomoravská říše.

šperky a ozdoby z období Velké Moravy

oděv prostých lidí ve Velkomoravské říši

Kníže byl titul panovníka užívaný na Velké Moravě a v Čechách do konce 12. století.

Historici se dodnes neshodli na tom, kde leželo centrum Velké Moravy. Domnívají se, že to mohly být Mikulčice nebo Staré Město. Centrum se však mohlo nacházet i jinde na Moravě. Na více místech totiž byly odkryty pozůstatky kostelů, zbytky hradišť, zlaté a stříbrné ozdoby, zbraně i hliněné nádoby.

stát – state [steit]

OPAKOVÁNÍ – LUCEMBURKOVÉ, GOTIKA

Opět si pomoci testu prověřte, co jste si z nového učiva zapamatovali.

Hodnocení: 18–16 bodů: 8–3 body:
15–13 bodů: 3–0 body:
12–9 bodů:

1. Proč měl ve 14. století český stát nového krále z cizí země?

- Přemyslovci už nechtěli vládnout
 - lidé už Přemyslovce za krále nechtěli
 - Přemyslovci vymřeli po meči
- (1 bod)

2. Jak se jmenovala sestra Václava III., která se provdala za nového českého krále z rodu Lucemburků?

- Ludmila
 - Eliška
 - Anežka
- (1 bod)

3. Která řada českých králů patří do panovnického rodu Lucemburků?

- Václav III., Václav IV., Václav V.
 - Jan Lucemburský, Karel IV., Václav IV., Zikmund
 - Karel I., Karel II., Karel III., Karel IV.
- (1 bod)

4. Vyberte ze seznamu stavby, které nebyly postaveny za panování Karla IV.:

- hrad Karlštejn, Karlův most, hradiště, Chrám sv. Víta, rotundy, Nové Město pražské, pražská univerzita
- (2 body)

5. Která ze tří možností správně vysvětluje význam slova odpustky?

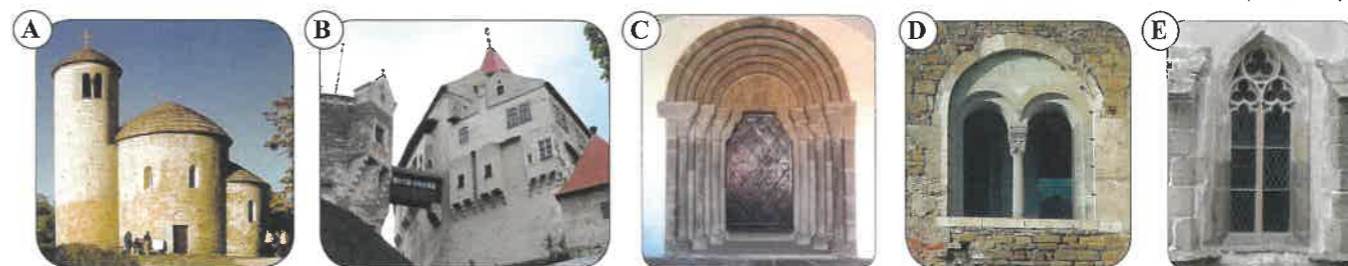
- hříšníkům byly prominuty hříchy, pokud za jejich odpuštění zaplatili
 - prominutí trestu provinilci, který vykonal uložené prospěšné práce
 - propustky, které dostávali královští vojáci, aby mohli navštívit rodinu
- (1 bod)

6. Jak se nazývá nový stavební sloh, který se do našich zemí rozšířil ve 13. století?

- románský
 - germánský
 - gotický
- (1 bod)

7. Obrázky označené písmeny zařaďte k náležitému slohu:

- románskému
 - gotickému
- (5 bodů)

8. Nejvíce měst bylo založeno:

- ve 13. a 14. století za vlády Lucemburků
 - daleko dřív, už v době vlády přemyslovských knížat
 - ve středověku ještě nevzniklo žádné město
- (1 bod)

9. Doplňte k začátečním písmenům celé názvy skupin obyvatel měst. Pište do sešitu.

- ř...;
 - k...;
 - o...;
 - s...;
 - ž...
- (5 bodů)

JAK SE ŽILO NA VELKÉ MORAVĚ

Život lidí Velkomoravské říše poznáváme z archeologických nálezů. **Kníže a členové jeho družiny** si stavěli na vyvýšených místech **hradiště** chráněná **hradbami**. **Většina lidí** však žila **na vesnicích** a **samotách** blízko řek a živila se **zemědělstvím**.

Z Součástí hradišť byl kamenný kostel a obydlí řemeslníků a rolníků. Ti pracovali pro knížete nebo členy jeho družiny.

Obyvatelé Velké Moravy ovládali **mnoho řemesel**. Někteří vyráběli hrnce, jiní byli kováři, šperkaři, skláři, ševci nebo výrobci zbraní. Obchodovalo se **na hradištích**. **Kupci z cizích zemí** sem přiváželi zlaté a stříbrné šperky, sůl, koření a drahocenné látky. S obyvateli Velké Moravy je **vyměňovali** hlavně za kožešiny, vosk a stříbro. Mince na Velké Moravě nepoužívali.

velkomoravské hradiště (model)

výměnný obchod v hradišti

10 Kteří obyvatelé našich zemí si ještě před Slovy stavěli hradiště?

+ Vyhledejte v autoatlase nebo na mapě ČR města a vesnice, která mají v názvu slovo hradiště.

VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE ZANIKÁ

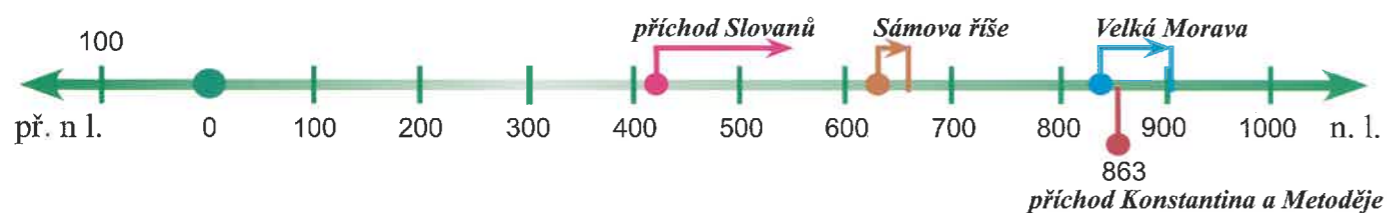
Posledním vládcem Velkomoravské říše byl kníže **Svatopluk**. Po jeho smrti se **počátkem 10. století** **Velkomoravská říše rozpadla** na **malá knížectví**. **Příčinou** jejího rozpadu byly **spory mezi knížaty** na území Velké Moravy a především **nájezdy kočovných kmenů** z území dnešního **Maďarska**. Ty přepadaly vesnice, loupily a odvlékaly obyvatele do otroctví.

+ Rozdělte si práci. Každý nakreslí formou komiksu jeden výjev z historie Velké Moravy. Potom sestavíte kresby tak, aby události následovaly správně za sebou, jak probíhaly.

Zopakujte si:

1. Byla Velká Morava prvním, nebo druhým státem, který vznikl na našem území?
2. Vznikla v 9. století před naším letopočtem, nebo v 9. století našeho letopočtu?
3. Jaké náboženství zpočátku Slované vyznávali? Jak se nazývalo nové náboženství, které se k nám šířilo?
4. Kdo byli Konstantin a Metoděj? Co byla hlaholice?
5. Proč se Velkomoravská říše za necelých sto let rozpadla?
6. Máme důkazy o tom, že Velkomoravská říše opravdu existovala?

Začátek středověku v našich zemích – přehled

kníže – prince [prins]

9. JAK ŽILI LIDÉ VE STŘEDOVĚKU

Poznali jste způsob života lidí od nejstarších dob – od pravěku – až po začátek středověku. Nyní se dozvíte, **jak žili lidé za vlády posledních Přemyslovců a za Lucemburků** (ve 13.–15. století).

+ Za pomoci vyučujícího zkuste vystihnout nejdůležitější změny ve způsobu života lidí od pravěku po konec 12. století. Každou změnu nakreslete na dlouhý pruh balicího papíru a vyvěste ve třídě. Postupně budete dokreslovat další významné změny.

VE STŘEDOVĚKÝCH VESNICÍCH

Ve středověku žila **většina lidí ve vesnicích** a živila se **zemědělstvím**. Na začátku středověku tvořilo vesnice obvykle přibližně deset volně roztroušených domů.

Ve 13. století přibývá obdělávané půdy, a tak se **zvětšují i vesnice** (měly kolem 30 domů). Domy byly pravidelně uspořádané, měly kamennou podezdívku a **stěny z otesaných kmenů** kladených na sebe. **Střechu** pokrývala **sláma**, podlahu tvořila udusaná hlína. Zařízení bylo velice prosté. Jídlo se připravovalo na otevřeném ohništi nebo v peci. Kouř odcházel otvorem ve stropě.

Kromě **obilí** pěstovali zemědělci **luštěniny, mák** nebo **řepu**. Brambory ani kukuřici ještě neznali. Sladili **medem**.

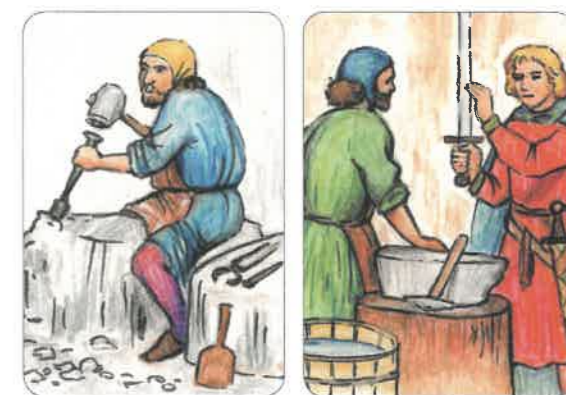
místnost ve venkovském středověkém domě

+ Popište podle obrázku, k čemu které zařízení venkovského domu sloužilo.

VE STŘEDOVĚKÝCH MĚSTECH

První města založili na počátku 13. století **přemyslovští králové**. Velký rozvoj měst nastal za vlády Lucemburků. **Nejpočetnější skupinou obyvatel měst** byli **řemeslníci**. Někteří vyráběli potraviny, jiní zhotovovali oblečení a obuv (tkalci, krejčí, ševci). Ve městech žilo také hodně tesařů, zedníků, kameníků, pokrývačů a kovářů.

Z Mezi řemeslníky byli tehdy také **mečaři** (vyráběli meče), **dýňáři, cibuláři, melouníci, zelníci** (pěstovali zeli), **caletníci** (pekli housky a pečivo zvané calty), **věnečnice** (nabízely cukrovinky). *Protože prostí lidé neuměli číst, před každou řemeslnickou dílnou visel znak toho, co řemeslník vyráběl.*

řemeslníci ve středověku (kameník a mečíř)

5 Určete, před jakými řemeslnickými dílnami visely znaky uvedené na obrázcích.

+ Navrhněte a nakreslete znaky dalších řemesel, např. řezníků, kovářů, mečířů, hrnčířů.

znaky řemeslnických dílen

Kromě **řemeslníků** žili ve městech **obchodníci, kupci** a **královští úředníci**. **Bohatí obyvatelé měst**, říkalo se jim **měšťané**, bydleli v honosných domech. Nejchudšími obyvateli měst byli **uční, služky, tuláci** a **žebráci**.

město – town [taun]

4. ČESKÝ STÁT ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT (10.–konec 12. stol.)

„Zdravím vás! Mé jméno je Bořivoj, pocházím z rodu Přemyslova. Moc se toho o mně neví. Ale důležité je, že jsem prvním historicky doloženým Přemyslovcem. Vládl jsem ve středních Čechách. Původně z Levého Hradce, potom z Pražského hradu. Na obou místech jsem nechal vystavět křesťanské kostelíky, protože jsem byl řádný křesťan – jako moje zbožná žena Ludmila.“

(Roman Ferstl: Prohnaní Přemyslovci)

kníže Bořivoj
(pravděpodobný portrét)

1. Porovnejte ukázkou s textem o knížeti Bořivojovi na této stránce. Našli jste nějaké odlišnosti?
2. Na této straně učebnice najděte větu, která objasňuje výraz „historicky doložený“.

JAK VZNIKL ČESKÝ STÁT

Už víte, že v době stěhování národů přicházelo do našich zemí mnoho slovanských kmenů. Jeden z nich – **Čechové** – se usadil u řeky **Vltavy**. **Mocným rodem** tohoto kmene byli **Přemyslovci**. Dohodami, sňatky i násilím získali postupně území okolních kmenů a začali jim vládnout. **Koncem 10. století tak** vznikl na našem území **český stát**. Nejprve v něm vládla **knížata**, později **králové**.

rodový znak
Přemyslovců

2 Který slovanský rod založil Velkomoravskou říši?

Kterým velkým městem protéká řeka Vltava?

VLÁDA KNÍŽAT Z RODU PŘEMYSLOVCŮ

Kníže Bořivoj

Prvním přemyslovským knížetem, o kterém máme písemné zprávy, byl **Bořivoj**. V té době Čechy patřily k **Velkomoravské říši**. Bořivoj byl zástupcem velkomoravského knížete v Čechách. Aby upevnil svou moc, nechal se **Bořivoj** se svou **manželkou Ludmilou** na Velké Moravě **pokřtít**. V Čechách totiž nebylo v té době křesťanské náboženství rozšířené.

Po návratu do Čech přestěhoval Bořivoj své **sídlo do Prahy**, do míst, kde dnes stojí Pražský hrad. Nechal postavit **první křesťanské kostely**. Napomáhal tak **šíření křesťanství**.

Kníže Václav

Václav byl **Bořivojův** a **Ludmilin vnuk**. Knížetem se stal, když byl ještě dítě. Proto za něho zpočátku vládla jeho matka **Drahomíra**.

Jakmile Václav dospěl, ujal se vlády. Jeho první starostí bylo **zajistit bezpečnost země**. Aby se **vyhnul válce s německým panovníkem**, každoročně mu posílal **poplatek za zachování míru**. To se nelíbilo jeho bratru **Boleslavovi**, který toužil po vládě. Rozhodl se proto k hroznému činu. Pozval **Václava** do svého sídla ve Staré Boleslavi a tam ho **dal zavraždit**. Stalo se to pravděpodobně roku **935**.

Václav byl církví **prohlášen za svatého** a je považován za patrona (ochránce) Českých zemí.

Bořivoj a Ludmila
(jejich skutečná podoba není známa)

zavraždění knížete Václava

vražda – murder [mə:də]

Nejslavnější Karlovy stavby a činy

Při příležitosti své korunovace českým králem nechal Karel IV. zhotovit **novou královskou korunu**. Po nástupu na trůn **dal opravit** zanedbaný **Pražský hrad**. Za jeho vlády se také začal stavět **Chrám svatého Víta**. Přes řeku Vltavu nechal Karel IV. postavit nový **kamenný most** (dnešní Karlův most) a dal vybudovat novou část Prahy – **Nové Město pražské**. Založil také v Praze **univerzitu** – **první vysokou školu ve střední Evropě**. Nedaleko Prahy dal postavit hrad **Karlštejn**.

česká královská koruna
zvaná Svatováclavská
(podle svatého Václava)

Zjistěte, co všechno patří mezi české korunovační klenoty a kde jsou uloženy.

České království se Karlovi IV. podařilo **zvětšit o nová území**. Nezískával je však válkami, ale **smlouvami** a **výhodnými sňatky**. **Všechny spory** se snažil **řešit jednáním**, bojům se pokud možno vyhýbal.

První manželku si Karel IV. vzal v sedmi letech. Po její smrti se oženil ještě třikrát. Právě těmito třemi sňatky získal nová území, která připojil k Českému království.

2 Řekněte, jak se dnes nazývá univerzita v Praze založená Karlem IV.

Utvořte skupiny. Každá skupina si vybere jeden záslužný skutek Karla IV., týkající se Českého království nebo města Prahy, a nakreslí k němu obrázek. Své kresby vystavte ve třídě.

VÁCLAV IV.

Karlův syn **Václav IV.** usedl na trůn v neklidné době. Už za vlády Karla IV. zasáhla celou Evropu (tedy i České země) epidemie smrtelné nemoci – **moru**. Václav měl **spory se šlechtou**, která se snažila získat v Českém království co největší vliv a moc. Nepohodl se také se svým bratrem Zikmundem.

Na obchodních cestách nebylo v té době bezpečno. Lupiči (lapkové) přepadali a okrádali kupce a pocestné. **Církev zanedbávala věřící** a starala se víc o svůj prospěch. **Prodávala** dokonce takzvané **odpustky**. Tomu, kdo si tyto odpustky od církve koupil, byly údajně odpuštěny i ty nejtěžší hříchy. Mezi lidmi narůstala nespokojenost s nepořádkem v zemi.

Václav IV. nedokázal problémy v zemi řešit. Kromě toho trpěl zdravotními problémy. Zanedbával vladařské povinnosti, raději se věnoval lovu.

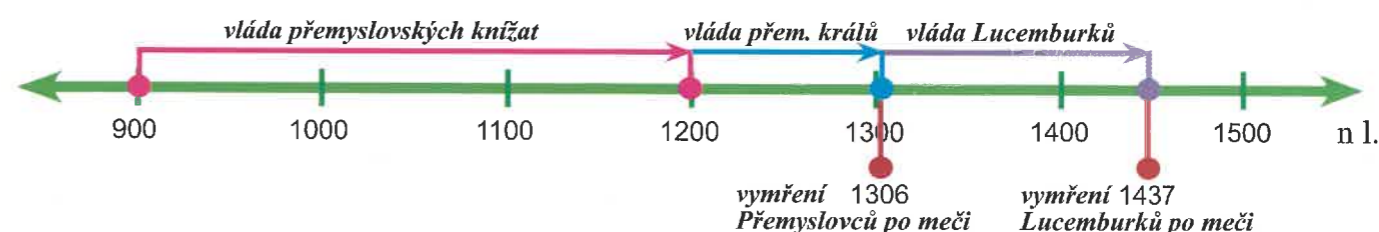

Václav IV.

Zopakujte si:

1. Jak se jmenoval rod, ze kterého pocházeli první čeští králové? Který rod získal český trůn po skončení jejich vlády?
2. Vyjmenujte všechny čtyři české krále nového panovnického rodu.
3. Kterému králi se říká Otec vlasti a proč? Které významné stavby dal postavit?
4. Vysvětlete, co byly odpustky.

Panovníci na českém trůnu od prvních přemyslovských knížat po Lucemburky

koruna – crown [kraun]

JAK SE ŽILO ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT

Jak už víte z kapitoly „Slované se stěhují“, **noví obyvatelé naší země** se usazovali hlavně v **nížinách kolem velkých řek**. Úrodná území byla obklopena hustými neprostupnými lesy. Přes ně vedlo několik obchodních cest do ciziny.

Nejvíce lidí se živilo **zemědělstvím**. Zemědělci si většinu toho, co potřebovali, vyráběli sami. Bylo to nejen zemědělské nářadí, ale také oblečení, obuv, nádoby a další potřeby.

zemědělci ve středověku

5 Vysvětlíte, proč se Slované usazovali právě kolem řek.

Časem se někteří zvláště zruční zemědělci začali věnovat **řemeslům**. Své výrobky vyměňovali s jinými řemeslníky, zemědělci a kupci. Jak už víte z doby Velké Moravy, tomuto způsobu obchodování se říká **výměnný obchod**. Obchody se uskutečňovaly na tržištích.

6 Která řemesla byla podle vašeho názoru v této době nejpotřebnější?

7 V Českých zemích se v této době vedle výměnného obchodu začaly jako **platidlo** používat **plátěné šátečky**. Odtud vzniklo slovo „platit“.

Prostí lidé bydleli v osadách nebo na samotách v **dřevěných chalupách**. **Knížata a bohatí páni** žili na **hradištích**.

Odlišné bylo i oblečení. **Prostí lidé** nosili **tmavší jednobarevné oblečení** z hrubé vlněné nebo lněné látky. **Zámožní lidé** si dávali šít šaty z **drahocenných látek** (z hedvábí a brokátu), které přiváželi kupci z cizích zemí.

oděv zámožných lidí

VZDĚLANOST

Na začátku středověku **prostí lidé**, a dokonce ani **většina panovníků** **neuměli číst a psát**. **Vzdělání** byli jen **kněží** a **mniši**. Někteří z nich **ručně opisovali knihy**, protože v té době ještě neexistoval knihtisk. Byli i autory nových knih.

Mniši také vedli záznamy o úrodě, přírodních pohromách a dalších událostech a psali úřední listiny. Pravost listin se potvrzovala voskovými nebo kovovými pečetěmi.

8 Napsání jedné knihy trvalo několik let, proto byly knihy velmi drahé. (Jedna kniha mohla mít např. cenu malého panství.) Psalo se nejčastěji **husím brkem** a **inkoustem** na **pergamen**. Ten se vyráběl z **ovčí, telecí nebo oslí kůže**.

středověký písař (mniš)

7 Víte, čím se potvrzují úřední dopisy nyní?

První česká kronika

8 Víte, co zaznamenávají kroniky?

První kroniku o historii našich zemí napsal kněz **Kosmas**. Žil v době vlády přemyslovských knížat. Jeho kronika je psána **latinsky** jako všechny knihy té doby. Obsahuje **pověsti o našich dějinách** od příchodu praotce Čecha a zaznamenává historické události od konce 9. do počátku 12. století.

Kosmas (dobavý portrét)

kněz – priest [pri:st]

OPAKOVÁNÍ – ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ

Přejeme co nejvíce správných odpovědí při řešení testových otázek.

Hodnocení: 12–11 bodů:

5–3 body:

10–9 bodů:

2–0 body:

8–6 bodů:

1. Dědičný titul krále získal počátkem 13. století jako první přemyslovský kníže:

- a) Metoděj b) Přemysl Otakar I. c) Přemysl Otakar II. (1 bod)

2. Listina, která dědičnou královskou hodnost potvrzovala, se nazývá:

- a) Zlatá bula česká b) Zlatá dula sicilská c) Zlatá bula sicilská (1 bod)

3. Jak nazývali kronikáři českého krále Přemysla Otakara II.?

- a) král železný a dřevěný b) král železný a zlatý c) král stříbrný a zlatý (1 bod)

4. Po knížeti Boleslavovi I. dal razit nové mince král Václav II. Tyto mince se nazývají:

- a) pražské groše b) pražské zlatáky c) pražské cinkoše (1 bod)

5. Přemyslovští králové budovali:

- a) hrady a města b) silnice a rybníky c) vodovody a kanalizace (1 bod)

6. Co chránilo středověká města před útočníky?

- a) železné mříže b) kamenné hradby c) elektrické ohradníky (1 bod)

Václav II.

7. Ve městech Jihlava a Kutná Hora se dolovalo/a: a) uhlí b) sůl c) stříbro (1 bod)

8. Který z panovníků byl králem ve třech zemích, takže měl tři královské koruny?

- a) Přemysl Otakar II. b) Václav II. c) Václav III. (1 bod)

9. Posledním králem z rodu Přemyslovců byl:

- a) Václav III. b) Přemysl Otakar III. c) Přemysl Václav III. (1 bod)

Václav III.

10. Vymřít po meči znamená, že:

- a) člověk byl zabit mečem b) zemřel poslední mužský potomek rodu c) manželé nemají žádné děti

11. Která řada posledních Přemyslovců je napsána ve správném pořadí jejich kralování?

- a) Přemysl Otakar I., Přemysl Otakar II., Václav I., Václav II., Václav III.
b) Václav I., Václav II., Václav III., Přemysl Otakar I., Přemysl Otakar II.
c) Přemysl Otakar I., Václav I., Přemysl Otakar II., Václav II., Václav III. (1 bod)

12. Který z vyobrazených znaků patřil Českému království a který českému knížectví za vlády Přemyslovců?

(1 bod)

OPAKOVÁNÍ – ČESKÝ STÁT ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT

Jak máte postupovat při řešení testu, víte z předchozích stran (14 a 21).

Hodnocení: 13–12 bodů: 5–3 body:
 11–9 bodů: 2–0 body:
 8–6 bodů:

1. Který ze slovanských kmenů se během stěhování národů usadil v nížině u řeky Vltavy?
 a) Mojmírovci b) Čechové c) Moravané (1 bod)
2. Nejsilnějším rodem tohoto kmene byli:
 a) Slavníkovci b) Zlechové c) Přemyslovci (1 bod)
3. Který z českých knížat není znám jen z pověstí, ale dochovaly se o něm písemné záznamy?
 a) Bivoj b) Zvonimír c) Bořivoj (1 bod)
4. Který český kníže se dal jako první pokřtít?
 a) Bořivoj b) Václav c) Boleslav (1 bod)
5. Jak zemřel kníže Václav, který byl po své smrti prohlášen za svatého?
 a) byl na příkaz svého bratra zabit b) zemřel ve stáří přirozenou smrtí
 c) byl přepaden lupiči a zabit, když jel navštívit bratra (1 bod)
6. Václavova babička, která ho vychovávala, se jmenovala:
 a) Drahomíra b) Ludmila c) Libuše (1 bod)
7. Který český kníže dal razit stříbrné mince zvané denáry?
 a) Václav b) Boleslav c) Bořivoj (1 bod)
8. V Čechách byl na konci 10. století vyvražděn významný rod. Jak se tento rod jmenoval?
 a) Slavníkovci b) Slamníkovci c) Klamníkovci (1 bod)
9. Nejvíce lidí se živilo:
 a) psaním knih b) zemědělstvím a chovem dobytka c) žebráním (1 bod)
10. Řemeslníci byli:
 a) lidé, kteří vyráběli různé potřebné předměty (boty, hrnce...)
 b) potulní provazolezci a herci c) dozorcí ve školách (1 bod)
11. Číst a psát uměli ve středověku:
 a) nikdo to neuměl b) pouze urození a bohatí c) pouze mniši a kněží (1 bod)
12. Kosmas byl:
 a) kronikář b) český kníže c) osobní strážce knížete Boleslava (1 bod)
13. Rotundy a baziliky byly:
 a) dřevěné a kamenné středověké mosty b) středověké dopravní prostředky
 c) kostely postavené v románském slohu (1 bod)

kníže Václav
(rekonstrukce podoby podle dochované lebký)

6. ČESKÝ STÁT ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ (13. – začátek 14. století)

Na bitevním poli zůstal ležet i Přemysl Otakar II. Do poslední chvíle statečně bojoval... Konečně byl vedrem zemdlený a zraněný panovník sražen z koně. Několik nepřátelských vojáků se ho chopilo a s provazem na krku odvezlo stranou, kde byl surově obrán o drahocennou zbroj. Takto přemoženého a bezmocného zuřivě ubili bezpočtem smrtících ran.

(Josef Žemlička: Poslední Přemyslovci)

Přemysl Otakar II.
(pravděpodobný portrét)

1. Jaká Přemyslova vlastnost vyplývá z ukázky?
2. Posuďte chování nepřátelských vojáků ke zraněnému králi Přemyslovi.

PŘEMYSLOVCI S DĚDIČNÝM TITULEM KRÁLŮ

PŘEMYSL OTAKAR I. → VÁCLAV I. → PŘEMYSL OTAKAR II. → VÁCLAV II. → VÁCLAV III.

Přemyslovci s dědičným královským titulem

Přemysl Otakar I. z rodu Přemyslovců si na začátku 13. století vydobyl **dědičný královský titul**. To znamená, že **královský titul dědil od té doby nejstarší syn z vládnoucího rodu**. Z českého knížectví se tak stalo **České království**. Jeho znakem se stal stříbrný lev v červeném poli. Stálým sídlem přemyslovských králů, jejich dvora i královských úředníků byl **Pražský hrad**.

znak Českého království

Už dříve byli korunováni na české krále knížata Vratislav II. a Vladislav II. Královská koruna byla odměnou za vojenskou pomoc císaři. Nebyl to však titul dědičný. To znamená, že platil jen pro jejich osobu a nepřecházel na další knížata přemyslovského rodu.

2. Řekněte nebo zjistěte, zda má Česká republika stále ve státním znaku lva.

Za panování dědičných přemyslovských králů přibývá obdělávané půdy, **rozvíjejí se řemesla a obchod**. Daně, poplatky a doly na zlato a stříbro přinášely do královské pokladny velké bohatství. **České království se stalo bohatou a významnou evropskou zemí.**

středověké městské hradby (Nymburk)

středověký hrad (Pernštejn)

Od 13. století si králové a šlechtici stavěli kamenné hrady a zakládali města opevněná hradbami.

- Pokud žijete ve městě, pokuste se vypátrat, zda vaše město bylo ve středověku chráněno hradbami.

král – king [king]